

L'ORIGEN HISTÒRIC D'IGUALADA

FLOCEL SABATÉ

Tot va començar a la frontera entre les terres comtals i les andalusines, una franja de terra desorganitzada que, en el segle X, passa a ser estructurada en districtes presidits per enlairats castells (castells termenats), que regeixen les terres i les seves gents, a les quals protegiran quan arribin ràtzies des de l'altre costat. Són, doncs, els castells aturonats i no la plana els que controlen l'espai, com fan els de Claramunt, Montbui i Òdena partint-se la conca. Els possessors dels castells són els nous senyors, aristòcrates i jerarquies eclesiàstiques dels comtats orientals, els quals, d'aquesta manera, s'estenen sobre la frontera.

Així, un llinatge baronial regeix Òdena, a l'extrem del comtat de Manresa, mentre el monestir de Sant Cugat, que està obtenint moltes propietats al Penedès, també es fa amb el domini sobre un petit nucli en l'extrem d'aquest terme castral. L'indret aprofita l'eix viari en un punt elevat a prop del riu, del qual n'adopta el nom: Igualada. El monestir hi aferma drets eclesiàstics i en discuteix els senyorials. L'església concentra la població al seu voltant, invocant la sagrera que sols pot ser de titularitat eclesiàstica. Amb tota la intenció, el monestir obté del papa Silvestre II el 1002 la confirmació de la possessió de la *cella Sancte Marie qui est iuxta Agolata cum terminis et adiacentiis suis*. El domini es rebla el 1059, quan el bisbe eleva l'església d'Igualada a parròquia, no pas casualment fent una detallada defensa del dret eclesiàstic sobre la sagrera i els seus ocupants.

La tensió entre el senyor castral i el titular d'Igualada mena a disputes idèntiques a les vis-

cudes entre senyors i castlans en el pas del segle XI i XII, centrades sobretot entorn de l'impost de l'alberga: reclamant-la, el senyor d'Òdena assalta domicilis d'igualadins, en segresta béns i reté alguns veïns, tal com protestarà el fill d'un dels afectats, Arnau Ramon d'Igualada. *Post multa vero placita et contentiones*, s'imposa una concòrdia el 1132, encara arrodonida el 1186 quan queda reconeguda per al monestir l'alberga sobre *ipsa villa de Aqualata*. La singularitat jurisdiccional que està assolint Igualada fa que sigui esmentada com a quadra, encara a inicis del segle XIII.

Al llarg del segle XII les circumstàncies han canviat. D'antuvi perquè la frontera s'ha allunyat. Ara ja no són els turons el que regeixen, sinó la plana ben comunicada. La posició axial d'Igualada la converteix en centre d'intercanvi dels excedents de l'entorn, al marge dels límits castrals. El mercat esdevé un bon indicador de la puixança d'Igualada, com recull Ramon d'Òdena en el seu testament de 1196: *ipsum locum ubi solebat esse mercatus anticus supra ipsam dominicaturam s. Cucuphatis que dicunt Aqualada*. Alhora hi destaquen la fèrtil terra i, sobretot, els molins fariners, consolidats en el segle XII: *in molendinis vel ortis vel censuali que circa ipsa villa sunt*, diu Jaume I, qui no n'amaça l'apetència. El 1234 el rei pacta amb l'abat un condomini que s'allargarà fins al segle XVII, de manera semblant a altres condominis coetanis de llarga vigència, com el d'Andorra, perllongat fins als nostres dies.

FLOCEL SABATÉ I CURULL (Carme, 1963) és catedràtic d'Història Medieval i professor a la Universitat de Lleida. Director, entre d'altres, del Grup de Recerca Consolidat «Espai, Poder i Cultura» i de la revista d'investigació *Imago temporis Medium Aevum*. Ha publicat una quinzena de monografies històriques. És fundador i membre del consell de redacció de la *Revista d'Igualada*.

